Joseph Roth, Albánie, 1927

Joseph Roth

Joseph Roth

1894–1939

Zuzana a Eugen Brikciusovi
zvou na plakátovou výstavu

Joseph Roth
slovem i obrazem,

na kterou poskytly grant
hlavní město Praha, Městská část Praha 1,
Státní fond kultury České republiky
a Spolkové kancléřství ve Vídni.

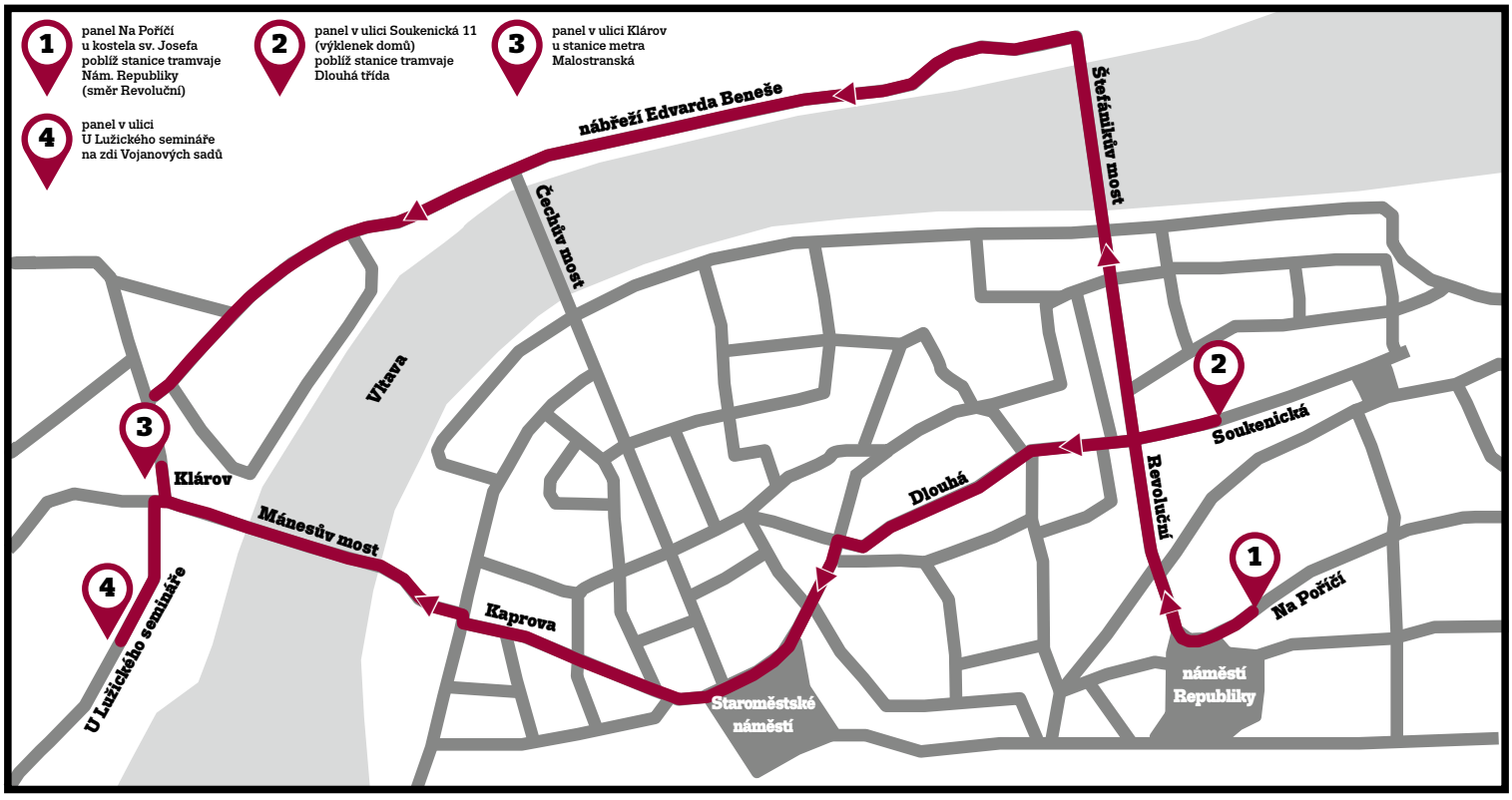

Připravila: Zuzana Brikcius
Grafická úprava: Markéta Jodasová
Celou výstavu si lze prohlédnout na: **www.brikcius.eu**

JOSEPH ROTH

Jeden z nejvýznamnějších německy píšících spisovatelů, hojně překládaných do češtiny, se narodil do židovské rodiny jako Moses Joseph Roth 2. září 1894 v haličském městě Brody v Rakousku-Uhersku (dnešní Ukrajina). Vyrůstal bez otce s matkou Marií roz. Grübelovou u svého dědečka. Obživu zajišťoval strýc Sigmund Grübel.

Malý Joseph Roth se svou matkou Marií

1901–1905

Navštěvoval obecnou školu Barona Hirsche.

1905–1913

Studoval na Gymnáziu c. a k. korunního prince Rudolfa v Brodech, které bylo vedeno v německém jazyce. Učil se francouzsky, polsky, řecky, hebrejsky. Naučil se jidiš a ukrajinštinu, která se stala základem pro osvojení ruštiny. Prospěch měl výborný. Začal psát básně. Maturitu absolvoval s vyznamenáním. Imatrikulován byl na univerzitě ve Lvově (Lemberg).

Pohled na rodné město Josepha Rotha Brody

JOSEPH ROTH

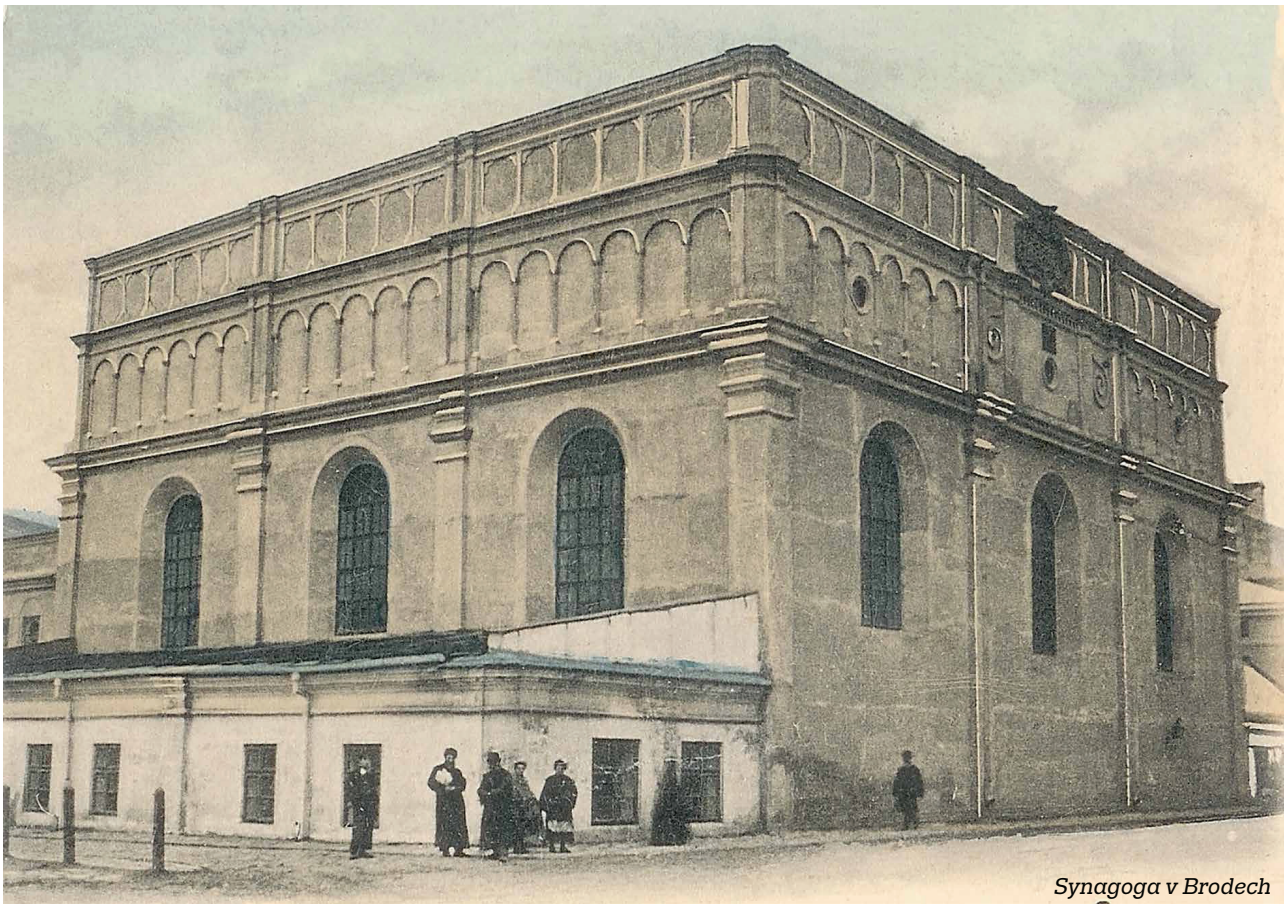

Synagoga v Brodech

1914

Roth začal studovat germanistiku ve Vídni.
Po vypuknutí první světové války za ním přijela do Vídně matka Marie s tetou Rivkou.

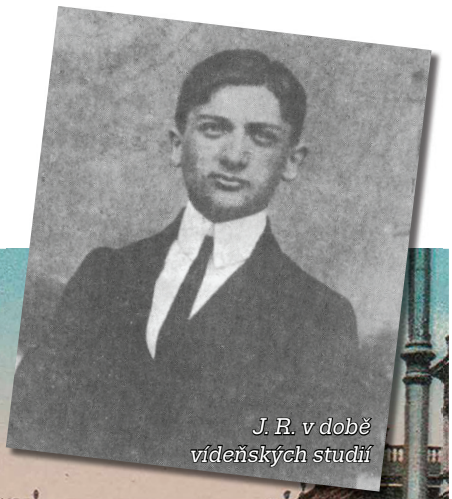

J. R. v době vídeňských studií

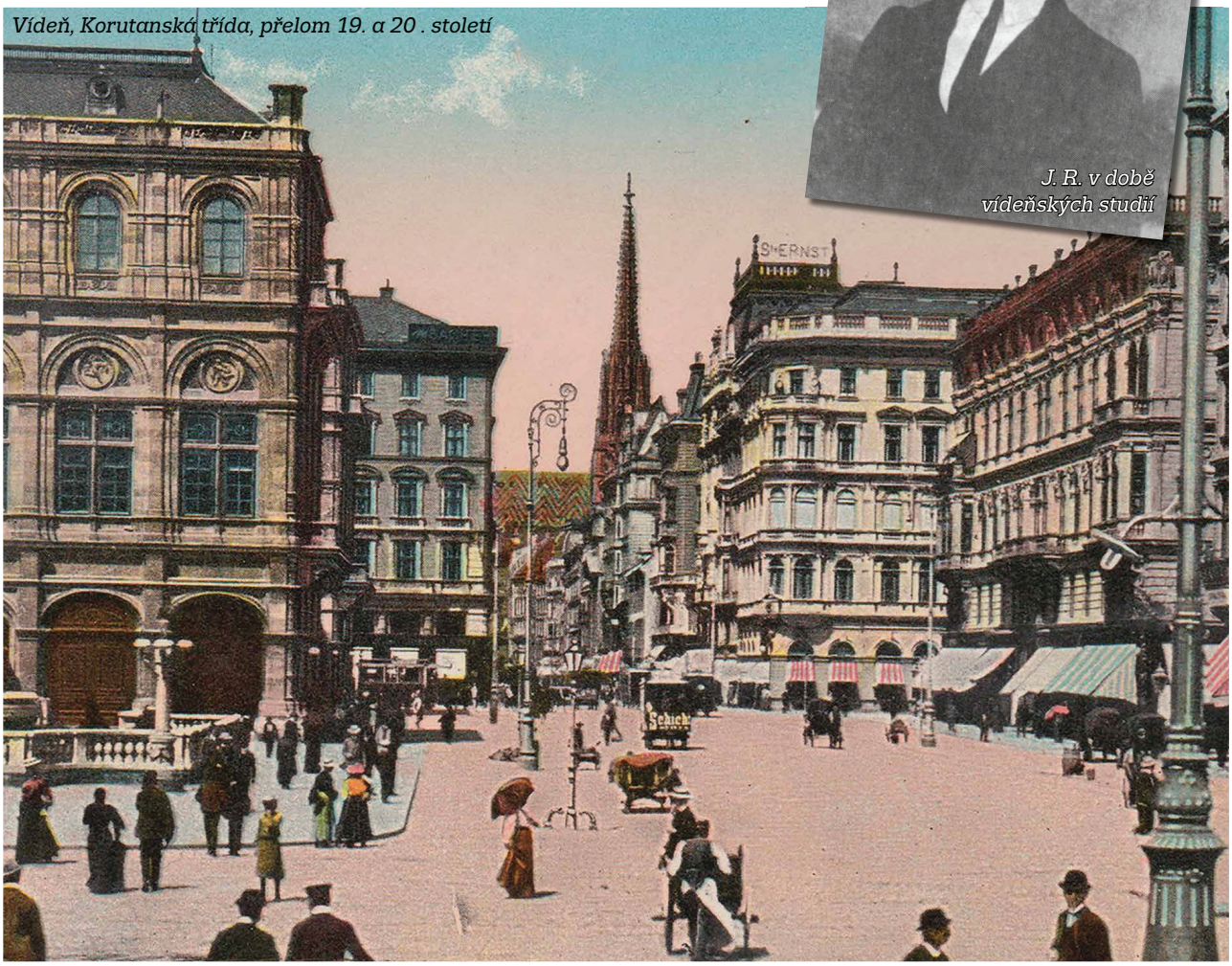

Vídeň, Korutanská třída, přelom 19. a 20 . století

JOSEPH ROTH

Noviny, do kterých psal J. R.

1915–1918

Začal psát básně a povídky, přispíval do novin, např. do Österreichische Illustrierte Zeitung, Arbeiter Zeitung, Prager Tagblatt.

1916

Dobrovolně se ve Vídni přihlásil k vojenskému odvodu a do vojenské školy.

21. 11. skonal císař František Josef I., který byl pro Josepha Rotha symbolem multikulturní tolerance v císařské monarchii.

Císař František Josef I.

J. R. ve vojenské uniformě

JOSEPH ROTH

1917–1918

Vojenská služba (v roli novináře) u Zborova. V prosinci se vrátil z válečného pole do Vídně. Od roku 1917 svou první básní až do roku 1937 již jako slavný romanopisec přispíval J. R. do významných liberálních novin Prager Tagblatt (Pražský deník). Jeho nadčasové fejetony se zapsaly do dějin žurnalismu, svou neotřelostí a neutuchající zodpovědností za vlastní výpověď bez kudrlinek a sentimentu přitahují čtenáře dodnes. V roce 2012 vyšlo na 150 těchto příspěvků v nakladatelství Wallstein pod názvem *Heimweh nach Prag* (Stesk po Praze).

Hotel, který miluji jako svou vlast, je v jednom velkém evropském přístavu, a těžká, zlatá písmena, pomalu stoupající vzhůru, provedená v antikvě, jimiž se jeho banální jméno rozsvěcuje nad domy, jsou pro mé oko kovovými praporky, stojícími fangličkami, které se na uvítanou lesknou, místo aby vlály. Tak jako se jiní muži vracejí domů, k domácímu krbu, k ženě a dětem, tak se já vracím k onomu světlu a do haly, k pokojským a portýrovi – a vždy se mi daří uskutečnit ceremoniál návratu domů tak dokonale, že se obřad formálního příchodu do hotelu vůbec nemůže konat. Pohled, jímž mě vítá portýr, je víc než otcovské objetí. A jako by byl skutečně mým otcem, zaplatí z vlastní kapsy šoférovi, o kterého se už nestarám. Šéf recepce v žaketu vychází ze skleněné kukaně a usmívá se ještě víc, než se klaní. Můj příchod v něm, zdá se, vyvolává takový pocit blaženosti, že jeho záda předávají přátelské projevy ústům, a že se tak v uvítání spojuje profesionální přístup s lidskostí.

Frankfurter Zeitung, 19. 1. 1929, in: *Touha po Paříži, stesk po Praze,*
překlad Zlata Kufnerová, nakladatelství H&H

J. R. se svou ženou Friederike, 20. léta minulého století

JOSEPH ROTH

J. R. se svou ženou Friederike, 20. léta minulého století, Berlín

Kdybych necítil touhu po Paříži, toužil bych po Praze. Je to město, v němž jsem nikdy doma nebyl, ale ve kterém mohu být doma v každém okamžiku. Člověk nemusí být v Praze „zakořeněn“. Je to domov pro bezdomovce. Nemá žádnou sentimentalitu.

Přesto se mi stýská po Praze, jak již bylo řečeno, a přitom mám v pasu československé roční vízum. V Paříži bych chtěl trávit neděle, kdežto ostatní dny v týdnu v Praze. Zde žijí abstraktní kosmopolité, v nichž je svět živý jako vůle a kteří vůli ke světu nepotřebují. Vytrpěli všechny bolesti, užili si všech radostí, a protože je už nemůže nic překvapit, žádná překvapení ani nehledají. Jsou to skeptici, ale milují svůj život, život v Praze.

Prager Tagblatt, 25. 12. 1924, in: *Touha po Paříži, stesk po Praze,* překlad Zlata Kufnerová, nakladatelství H&H

Krutá vůle dějin rozbila na kusy mou starou vlast, rakousko-uherskou monarchii. Miloval jsem ji, tuto vlast, jež mi dovolila být současně vlastencem i světoobčanem, Rakušanem i Němcem mezi všemi rakouskými národy. Miloval jsem ctnosti a přednosti této vlasti, a ještě dnes, kdy je mrtvá a ztracená, miluji navíc i její chyby a slabiny. A těch bylo mnoho. Vlast za ně zaplatila smrtí. Přešla téměř bezprostředně z operetního představení do hrůzného divadla světové války.

Národy zanikají, říše pomíjejí. (Právě ze zanikajícího sestávají dějiny.) Povinností spisovatele je zachytit z toho, co odchází a co je odváto, to pozoruhodné a současně lidsky určující. To on má vznešený i skromný úkol posbírat soukromé osudy, které, jak se zdá, dějiny odhazují, slepě a lehkomyslně.

Franfurter Zeitung, 17. 4. 1932, předmluva Pochod Radeckého, in: *Touha po Paříži, stesk po Praze,* překlad Zlata Kufnerová, nakladatelství H&H

JOSEPH ROTH

Všichni jsme svět přecenili: dokonce i já, který patřím k absolutním pesimistům. Svět je velice, velice hloupý. Bestiální. Stáj plná volů je chytřejší.

Dopis Stefanu Zweigovi, 28. 5. 1933, Paříž, in: *Touha po Paříži, stesk po Praze,* přeložila Zlata Kufnerová, nakladatelství H&H

V Rothově stylu se rafinovaně prolíná bezprostřednost se záměrem a promyšleností. Autor neotřele využívá nejrůznějších jazykových prostředků – syntaktických i lexikálních, a navíc styl oživuje i frazeologicky, vtipnými modifikacemi různých vžitých úsloví a ustálených spojení. Nikdy však samoúčelně, vždy k výstižné charakterizaci. Jeho text je navíc plný básnických obrazů – přirovnání, metafor, metonymií, perifrází, paradoxů a dalších poetických prostředků, a tak má čtenář někdy pocit, že sám děj je nepodstatný, neboť mu dostatečný požitek z četby skýtá již pouhé jeho líčení. Jako by četl báseň v próze.

Doslov Zlata Kufnerová, in: J. R., *Touha po Paříži, stesk po Praze*, nakladatelství H&H

Autor obrazu – holandský sochař a malíř Emo Verkerk (Joseph Roth, 2018)

Joseph Roth, Albánie, 1927

Joseph Roth

Joseph Roth

1894–1939

Zuzana a Eugen Brikciusovi
zvou na plakátovou výstavu

Joseph Roth
slovem i obrazem,

na kterou poskytly grant
hlavní město Praha, Městská část Praha 1,
Státní fond kultury České republiky
a Spolkové kancléřství ve Vídni.

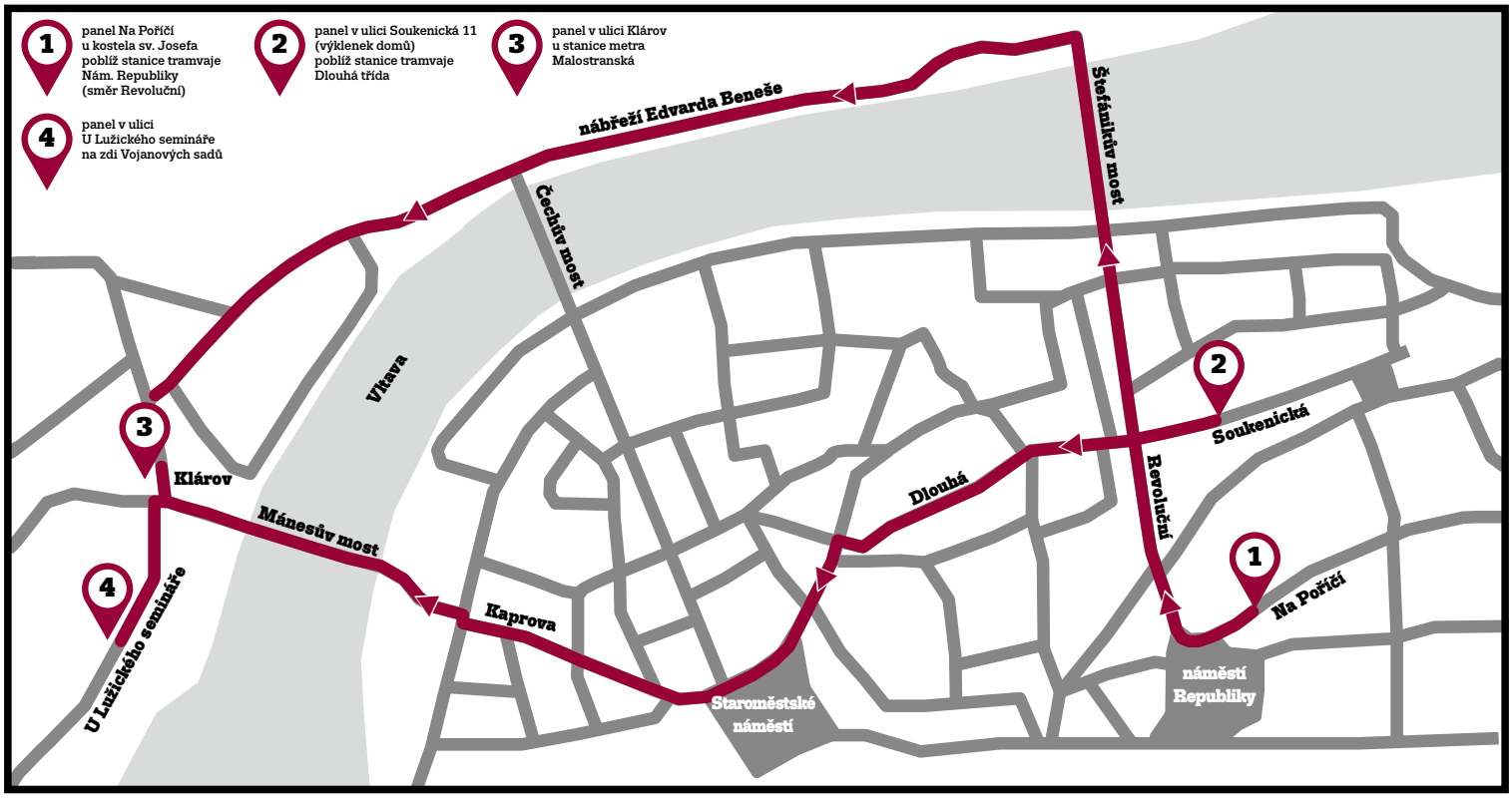

Připravila: Zuzana Brikcius
Grafická úprava: Markéta Jodasová
Celou výstavu si lze prohlédnout na: **www.brikcius.eu**

JOSEPH ROTH

1919

Začal psát pro časopis Svět filmu (Die Filmwelt). Přispíval do nově vzniklého vídeňského deníku Der neue Tag, pro který během pouhého roku napsal přes sto fejetonů, článků a zpráv. Na podzim se v Café Herrenhof seznámil se svou budoucí ženou, devatenáctiletou Friederike (Friedl) Reichlerovou.

Joseph Roth Der Neue Tag

Café Herrenhof, Vídeň, kde se seznámil se svou ženou Friederike
Joseph Roth (vpravo) se svou ženou Friederike na koních

JOSEPH ROTH

1920–1922

Několik vídeňských novin začalo krachovat. Roth se odstěhoval do Berlína, kde s několika přerušeními zůstal do roku 1925. Navázal úzký pracovní vztah s Neue Berliner Zeitung, Berliner Börsen-Courier, Vorwärts, Freie Deutsche Bühne, Frankfurter Zeitung. Pokračoval ve spolupráci s Prager Tagblatt. Roku 1922 zemřela ve Lvově matka Marie. V témže roce se oženil s Friederike ve vídeňské synagoze v Pazmanitengasse.

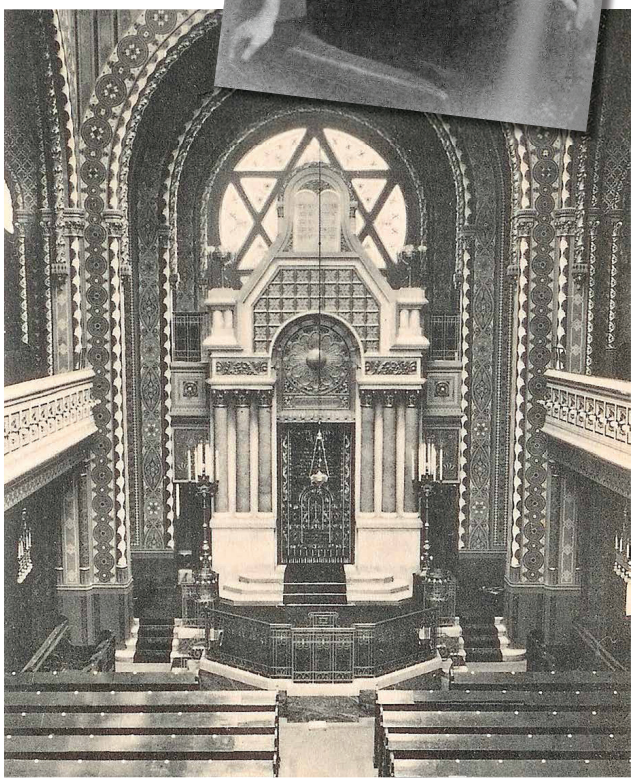

Berlín
Titulní strany novin, pro které J. R. pracoval
Vídeňská synagoga, kde se roku 1922 J. R. oženil s Friederike Reichlerovou
Friederike Reichlerová-Rothová

JOSEPH ROTH

1923

Koncem léta podnikl první cestu do Prahy.

1924–1929

Intenzivně spolupracoval s renomovanými novinami Frankfurter Zeitung, kde vydával na pokračování román *Hotel Savoy*. Psal a publikoval reportáže z Paříže, cestovní črty *Dopisy z Polska*, *Cesta v Rusku*, *Čtvrtá Itálie*, *Cesta do Albánie*.

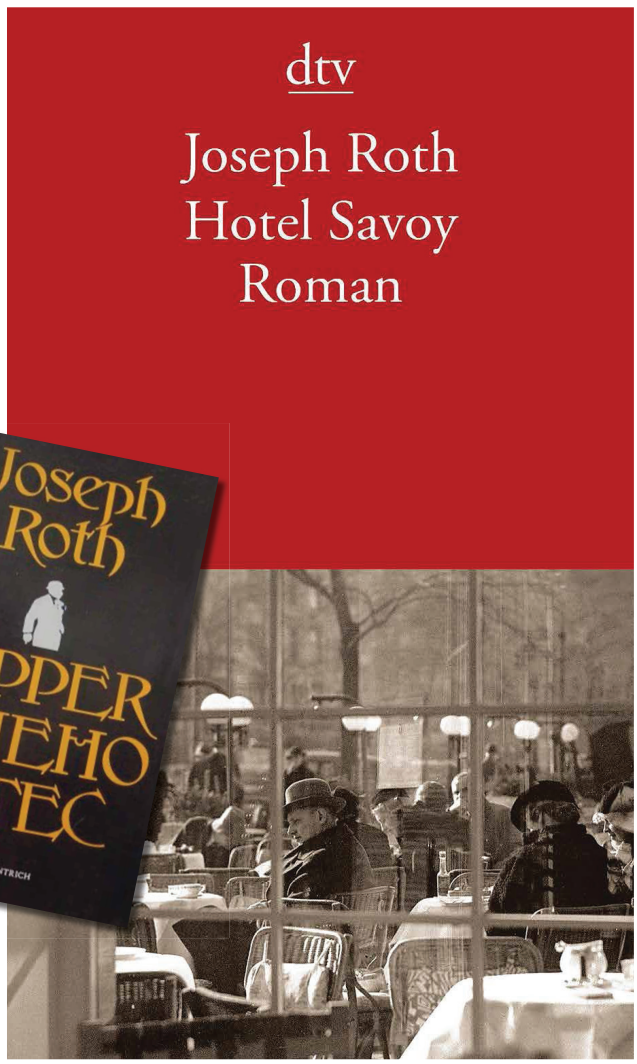

Pražský hrad po první světové válce

JOSEPH ROTH

V roce 1927 se přestěhoval i se ženou do Paříže, odkud nadále přispíval do celé řady německojazyčných novin, časopisů, a navázal úzké přátelství se Stefanem Zweigem. Do konce roku 1929 vydal převážně v nakladatelství Kiepenheuer celou řadu románů: *Povstání*, *Duben: příběh jedné lásky*, *Slepé zrcadlo*, *Židé na cestách*, *Útěk bez konce*, *Zipper a jeho otec*, *Dvacet kapitol (Vpravo a vlevo)*, *Němý prorok (Fragment)*. Zařadil se mezi nejvýznamnější německy píšící fejetonisty minulého století. Koncem roku propukla u jeho ženy Friederike vážná psychická nemoc, on sám onemocněl těžkou jaterní chorobou.

Paříž
Blízký přítel J. R., spisovatel Stefan Zweig

Večer si vyjdeme ven do polí a Zvonimir si najednou sedne na kámen, zaboří obličej do dlaní a rozbrečí se jako kluk. „Proč brečíš, Zvonimire?“ „Kvůli té krávě,“ odpoví Zvonimir. „Ale to přece víš už celý den. Proč brečíš až teď?“ „Protože přes den nemám čas.“ To řekne Zvonimir naprosto vážně, ještě dobrou čtvrthodinu brečí a pak vstane. Zničehonic se hlasitě rozesměje, protože objeví, že jeden patník je ustrojený jako maličký strašák.

Hotel Savoy, přeložili Věra a Karel Houbovi, nakladatelství Český spisovatel 1995

1930

V prestižním nakladatelství Kiepenheuer Verlag, Berlin, vydal román *Job.* Nejprve 8500 výtisků, pro velký zájem čtenářů se do konce roku dotisklo dalších 10 000 exemplářů. Manželka byla léčená nedaleko Vídně. Přestože Joseph Roth pracoval s největším nasazením, jeho finanční problémy se prohlubovaly. Neuměl hospodařit s penězi.

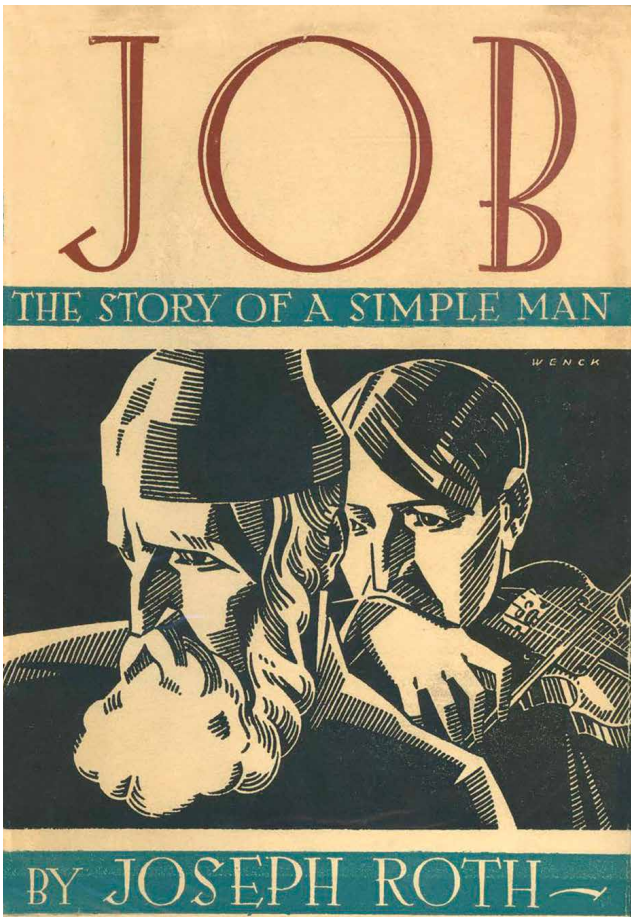

Restaurace v Berlíně zasvěcená nyní Josephu Rothovi
Titulní strana ke knize Job
J. R. po první světové válce ve Vídni

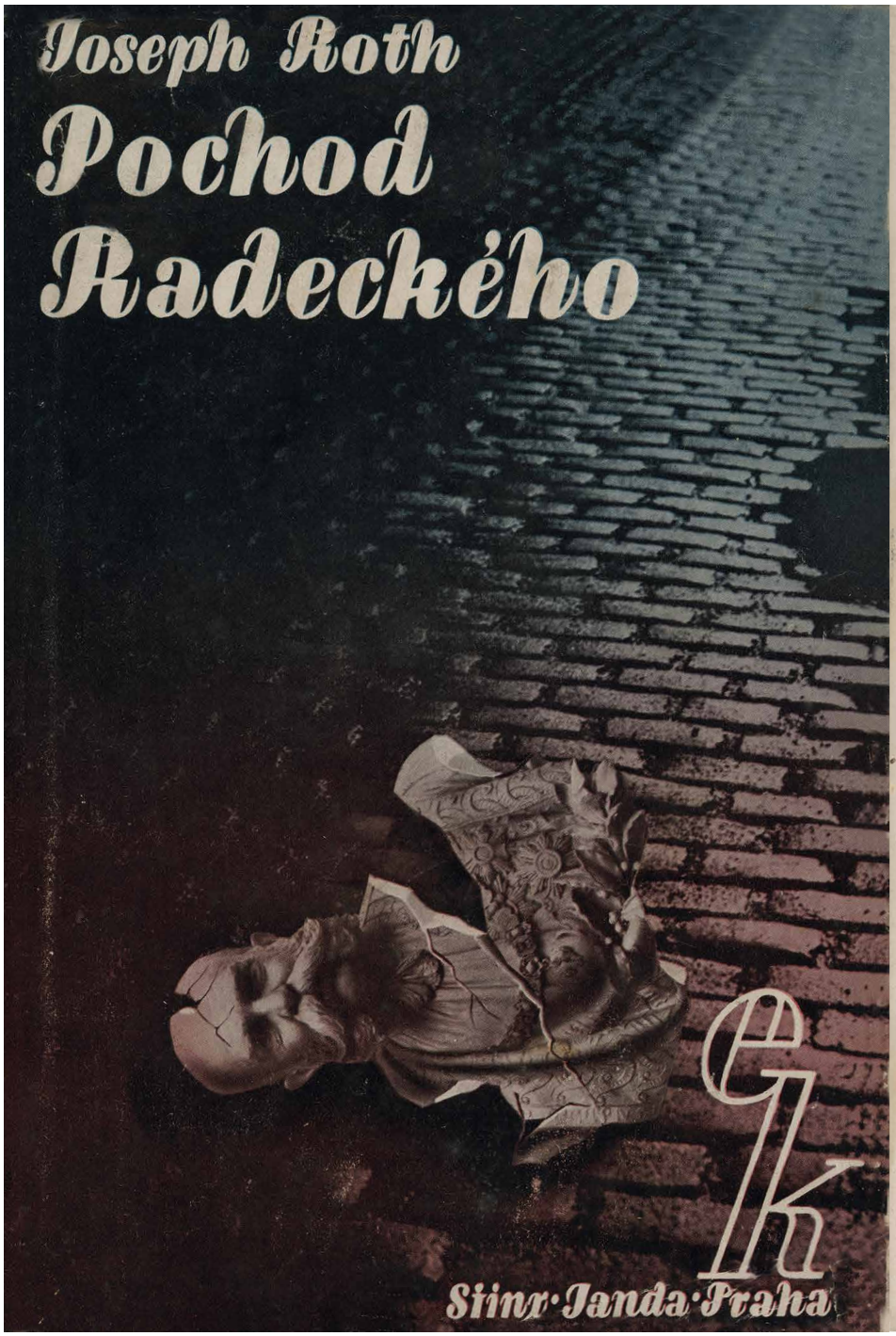

EVROPSKÁ KNIHOVNA SVAZEK 7.

Joseph Roth:

Pochod Radeckého

Román

»My všichni jsme mrtví; tato říš je mrtva; je to řada mrtvol, které drží František Josef, jenž nechce zemřít. Až zemře, bude to konec Rakousko-Uherska.« Tato slova polského hraběte Chojnického c. a k. okresnímu hejtmanovi Trottovi ze Sipolje a jeho synovi mysliveckému poručíku, představují ovzduší této jedinečné práce, která pro věčné časy zachytila poslední výdechy rakousko-uherského mocnářství. Od první stránky, kdy Trottův děd, poručík pěchoty, zachrání v bitvě u Solferina život Františku Josefovi, až k posledním slovům, kdy jeho vnuk obětuje za něj svůj život, všechno co je v této knize napsáno, je historie. Ale ne historie v běžném slova smyslu, museální data, kostýmy, historie psychologická, historie mravů, historie typů.

Když tato kniha vyšla v Německu, měla pro všechny tyto stránky strhující úspěch. Jistě na tom pracovalo také to, že je to dílo básnicky vzácné. Zralá práce velkého romanciéra, velkého znalce života. Kniha nabitá osobními zkušenostmi, kniha, která vybrakovala rodinné archivy, jedna z těch, ve kterých velcí romanciéři dají — jen jednou v životě — cele sebe. V Československu, jehož jaro vzešlo z podzimu monarchie, najde tato kniha mnoho čtenářů.

Co napsala kritika:

ARNE NOVÁK: »Osudy a děje, které jsme prožívali, tuhnou v monumentalisujícím podání Rothově v historickou zákonnost.« BERLINER TAGEBLATT: »Pochod Radeckého je opět jednou mistrovským románem.« FELIX SALTEN: »Pamětihodná kniha. Roth má dar charakterisovati nezapomenutelně osoby a jejich stav v každém okamžiku. Mnozí, velmi mnozí sklonní se nad touto knihou se žhnoucími tvářemi.« LITERARISCHE WELT: »V tomto klasickém románu vykreslil Roth věčné scény lidského života.«

Vázaná kniha je za 35 Kč

knihy stinx

Obálku navrhl Jindřich Štyrský

1932

V nakladatelství Kiepenheuer vyšel román o zániku rakousko-uherského mocnářství *Pochod Radeckého* (Radetzkymarsch), největší Rothův literární úspěch. Během několika měsíců se román několikrát dotiskoval. Po nástupu Hitlera byla jeho literární tvorba v Německu zakázaná.

JOSEPH ROTH

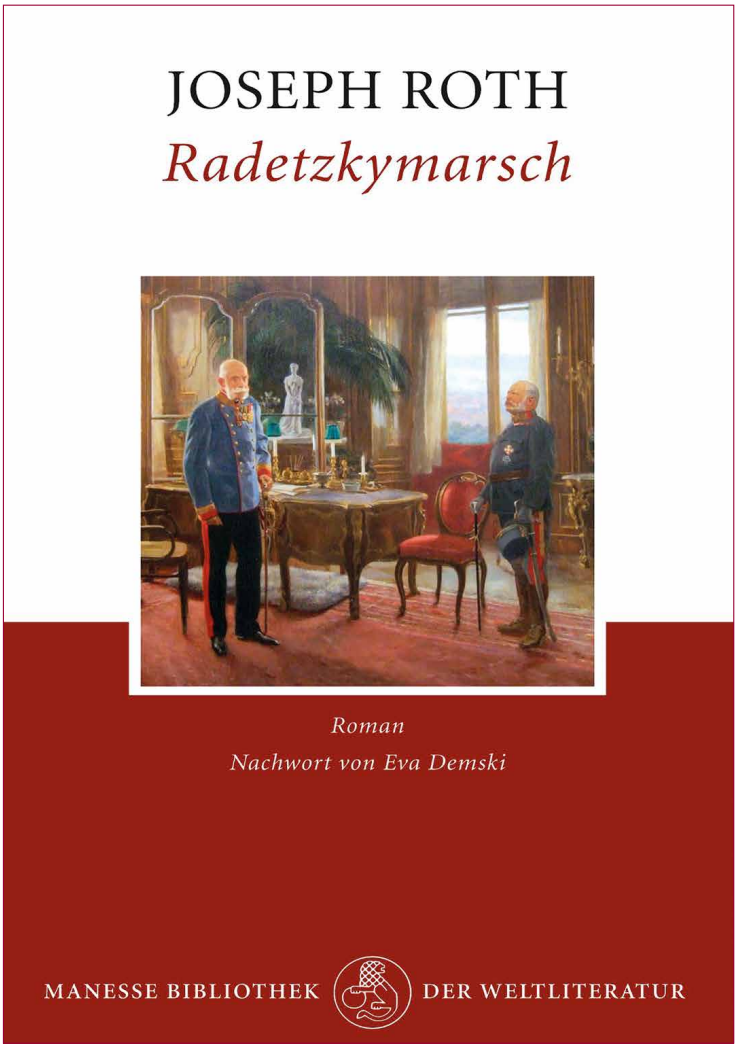

Lajtnant Trotta, choulostivější než jeho kamarádi a smutnější než oni, slyšel v duši stále a stále ozvěnu šumících a temných perutí, s níž se už dvakrát potkal: lajtnant chvílemi cítil chmurnou tíhu proroctví.

V šest hodin přišel holičský pomocník, nevyspalý a sám ještě neoholený, do Trottovy ložnice. Ve čtvrt na sedm spočívala brada okresního hejtmana, hladká a napudrovaná, mezi lehce postříbřenými křídly licousů. Lysá lebka byla již zmasírována a natřena několika kapkami kolínské vodičky, po níž slabě zčervenala; a všechny zbytečné chloupky, které částečně z nosu, částečně z uší vyrůstaly a někdy také na šíji nad vysokým stojatým límcem bujely, byly odstraněny, a nebylo po nich památky. Potom se okresní hejtman chopil světlé hole a šedivého polovičního cylindru a odebral se do městských sadů. Měl bílou vestu s šedivými knoflíky a maličkým výstřihem a císařský kabát holubí barvy. Úzké kalhoty bez sežehleného záhybu byly tmavošedými páskami připevněny k úzkým, zašpičatělým, hladkým perkám bez švů a z nejjemnější kozinky.

Pochod Radeckého, překlad Josef Vrbata, Sfinx – Bohumil Janda, Praha 1934

Pálení knih, Německo po roce 1933

JOSEPH ROTH

1933

30. ledna jmenoval říšskoněmecký prezident Hindenburg vůdce Německé národněsocialistické dělnické strany Adolfa Hitlera říšským kancléřem. Joseph Roth, velký odpůrce národních socialistů, se už do Německa, kde zavládl diskriminační teror, nevrátil. Začal pomáhat emigrantům z fašistického Německa. Jeho přítelkyně, redaktorka Andrea Manga Bell jej následovala do Paříže. V holandských nakladatelstvích Querido a Allert de Lange vznikla německá oddělení exilových vydavatelství, kam přešli židovští redaktoři z Německa. J. R. začal spolupracovat s exilovými časopisy a novinami.

Říšskoněmecký prezident Paul von Hindenburg, ve funkci od roku 1925 do roku 1934
Přítelkyně Andrea M. Bell

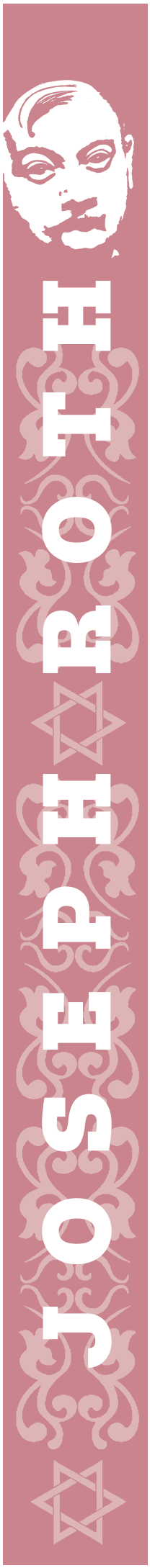
JOSEPH ROTH

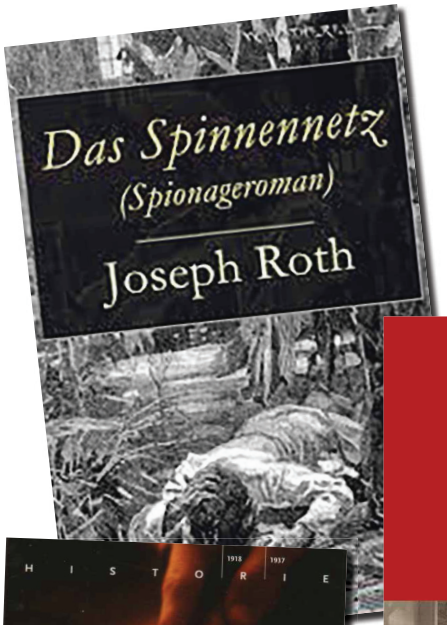
Das Spinnennetz
(Spionageroman)
Joseph Roth

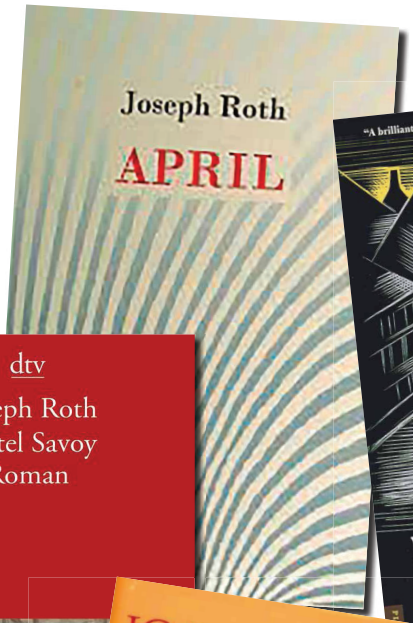
Joseph Roth
APRIL

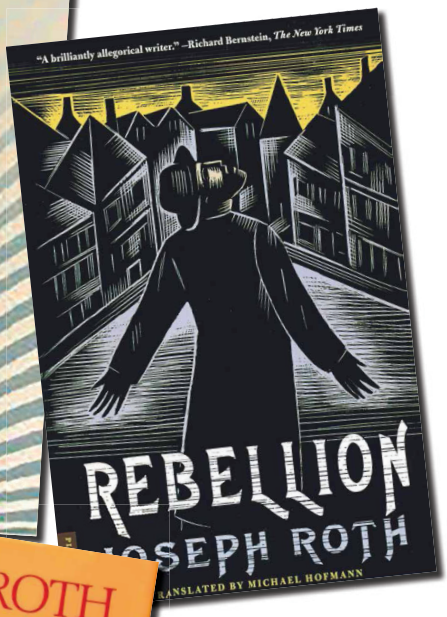
"A brilliantly allegorical writer." –Richard Bernstein, The New York Times
REBELLION
JOSEPH ROTH
TRANSLATED BY MICHAEL HOFMANN

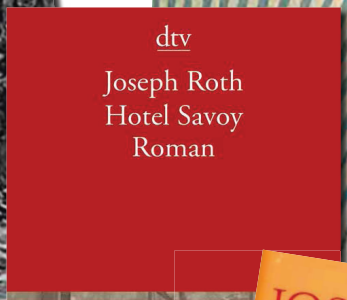
dtv
Joseph Roth
Hotel Savoy
Roman

H I S T O R I E
1918 1937
ŽIDÉ
NA CEST
Joseph Roth

JOSEPH ROTH
Der blinde
Spiegel

KiWi
PAPERBACK
Joseph Roth
Die Flucht
ohne Ende
Roman

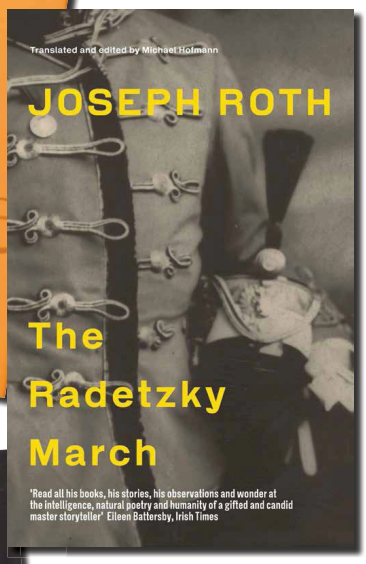
Translated and edited by Michael Hofmann
JOSEPH ROTH
The
Radetzky
March
'Read all his books, his stories, his observations and wonder at the intelligence, natural poetry and humanity of a gifted and candid master storyteller' Eileen Battersby, Irish Times

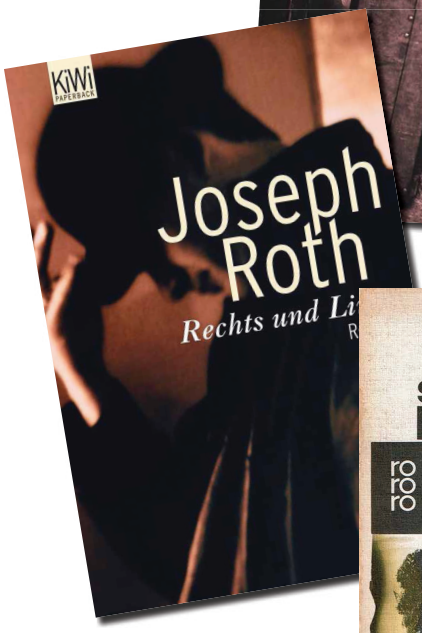
KiWi
PAPERBACK
Joseph
Roth
Rechts und Li

Joseph
Roth
ZIPPER
A JEHO
OTEC
MELANTRICH

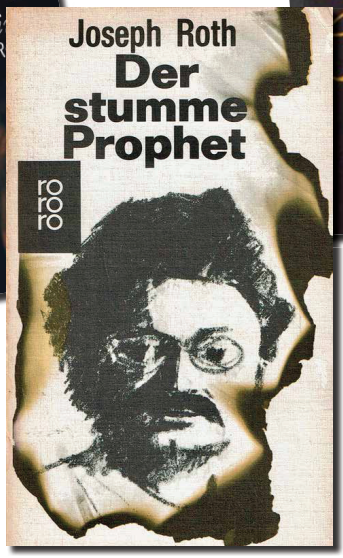
Joseph Roth
Der
stumme
Prophet
rororo

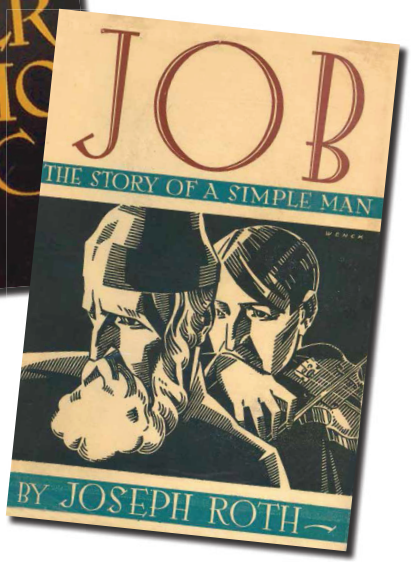
JOB
THE STORY OF A SIMPLE MAN
BY JOSEPH ROTH

Joseph Roth, Albánie, 1927

Joseph Roth

Joseph Roth

1894–1939

Zuzana a Eugen Brikciusovi
zvou na plakátovou výstavu

Joseph Roth
slovem i obrazem,

na kterou poskytly grant
hlavní město Praha, Městská část Praha 1,
Státní fond kultury České republiky
a Spolkové kancléřství ve Vídni.

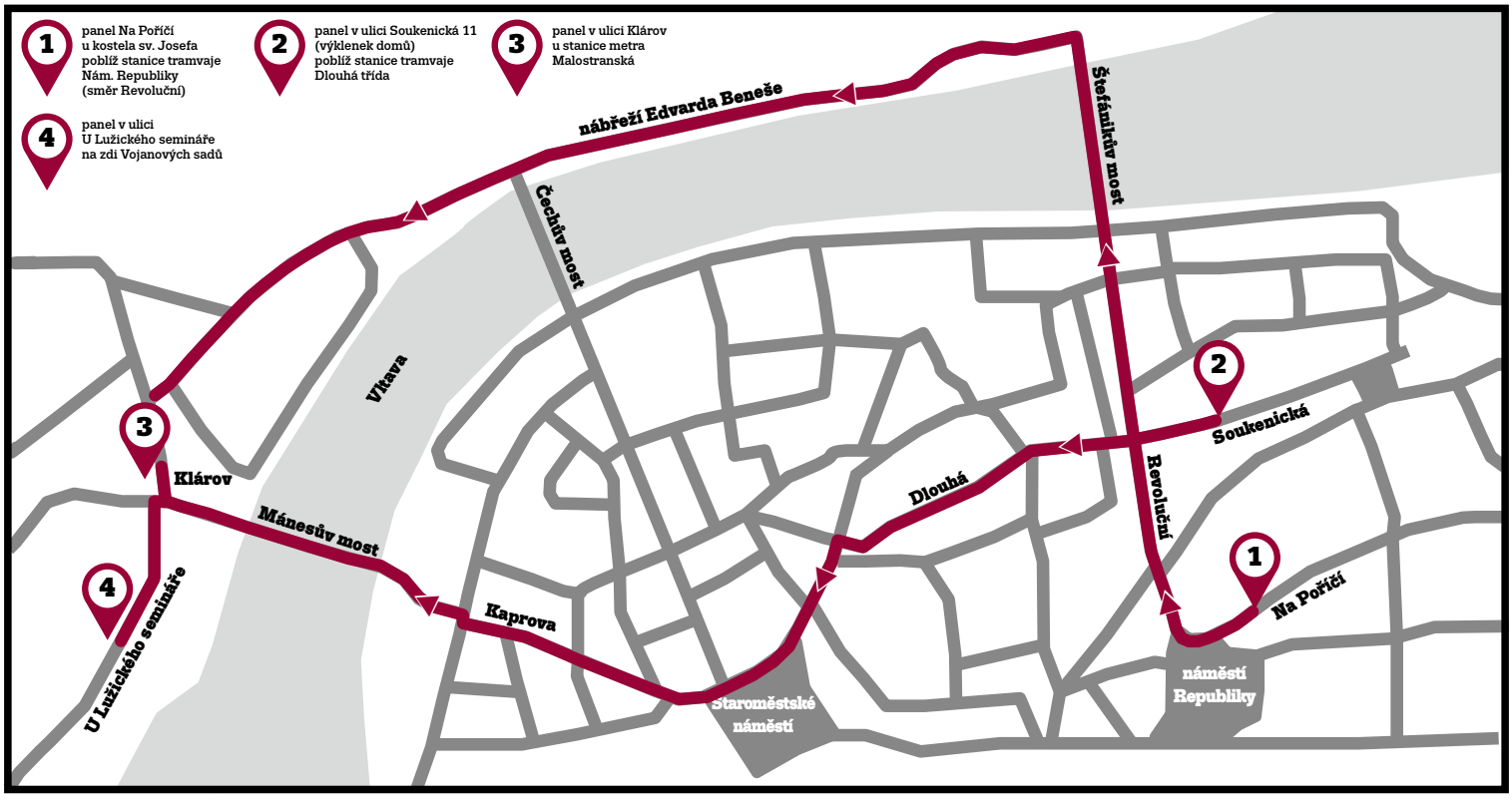

Připravila: Zuzana Brikcius
Grafická úprava: Markéta Jodasová
Celou výstavu si lze prohlédnout na: **www.brikcius.eu**

1934

Vyšel v nakladatelství Querido román *Tarabas, host na této zemi*, francouzský překlad *Pochodu Radeckého* vydalo v Paříži nakladatelství Plon, *Antikrist* vyšel v Allert de Lange. Občanská válka ve Vídni, zákaz levicových stran a vznik stavovské republiky vedené kancléřem Engelbertem Dollfußem.

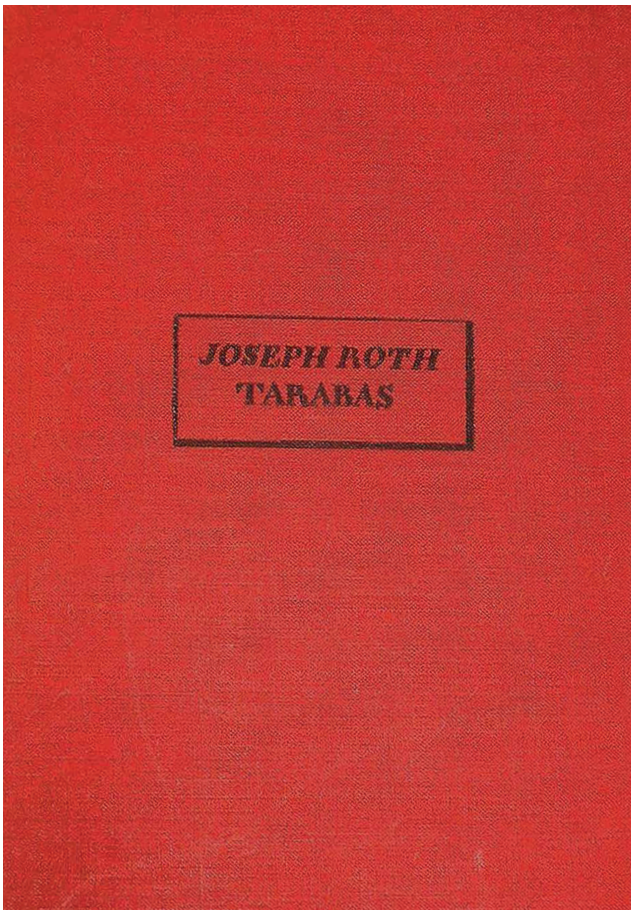

Po neúspěšném puči národních socialistů, při kterém byl E. Dollfuß zavražděn, se stal novým kancléřem Kurt Schuschnig, vliv extrémní pravice růst nepřestával.

Titulní strana knihy Tarabas, host na této zemi
Rakouský kancléř Engelbert Dollfuß
Jeho nástupce kancléř Kurt Schuschnig

JOSEPH ROTH

J. R. (uprostřed), Ernst Toller (vpravo)

Politický vývoj v Německu a v Rakousku Josepha Rotha neskonale trýznil. Léto trávil u manželů Kestenových s A. M. Bellovou a se stejně postiženými přáteli Stefanem Zweigem,

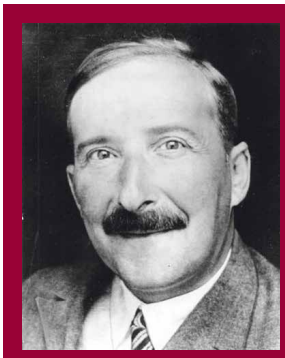

STEFAN ZWEIG

1881 Vídeň – 1942 Petrópolis, Brazílie. Rakouský prozaik, esejista, básník a překladatel. Vystudoval filozofii, germanistiku a romanistiku v Berlíně a ve Vídni. Během první světové války žil ve Vídni, kde pracoval v archivu ministerstva války. Jeho literární tvorbu ovlivnila psychoanalýza. V roce 1938 emigroval do Velké Británie a v roce 1941 do brazilského Petrópolisu, kde spáchal spolu s manželkou sebevraždu poté, co se k němu dostaly zprávy o fašistickém ničení kulturních hodnot.

SCHALOM ASCH

1880 Kutno, Polsko – 1957 Londýn. Jidiš, německy a hebrejsky píšící spisovatel a dramatik. Od roku 1920 byl americkým občanem. Navštěvoval Prahu a obdivoval prezidenta T. G. Masaryka. Jeho dílo je přeloženo do všech světových jazyků.

Schalomem Aschem, Ludwigem Marcusem, René Schickelem, Valeriem Marcem a dalšími emigranty. Žalost utápěl v alkoholu. Prohluboval kontakty s monarchistickými kruhy okolo Otty Habsburského a s rakouským i německým klérem, i oni nahlíželi na Hitlera s odporem. Pracoval 10–12 hodin denně, přesto trpěl finanční nouzí a opět mu pomohl spisovatel Stefan Zweig.

JOSEPH ROTH

Kolegové J. R.

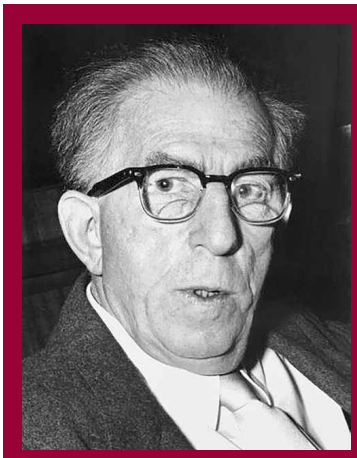

LUDWIG MARCUSE

1894 Berlín – 1971 Bad Wiessee, Německo. Filozof, divadelní kritik a spisovatel. Kvůli židovskému původu byl nucen opustit Německo (1933) a získal americké občanství (1944). Výsostný vzdělanec, který plaval celý život proti proudu: „Člověk není zrozen pro boj, nýbrž pro život, k boji je odsouzen.“

RENÉ SCHICKELE

1883 Oberenheim, Alsasko – 1940 Vence, Francie. Francouzsko-německý básník, spisovatel a esejista. Celý život bojoval za smíření Německa a Francie. Po převzetí moci národními socialisty v Německu (1933) přesídlil natrvalo do Francie.

VALERIU MARCU

1899 Bukurešť – 1942 New York. Spisovatel a historik bez státní příslušnosti. V šestnácti letech byl zapálený komunista, navštívil v Curychu V. I. Lenina, jehož biografii napsal. Ve dvaceti šesti letech se od komunismu odvrátil. Publikoval v německých kulturních časopisech, spolupracoval s Klausem Mannem. Svůj židovský původ považoval za nezasloužené neštěstí. Radikální asimilace ho neochránila. V roce 1941 se mu podařilo emigrovat do USA.

Svatební fotografie Otty Habsburského a Reginy Sasko-Meiningenské z roku 1951

OTTO HABSBURSKÝ

1912 Reichenau an der Rax, Dolní Rakousko – 2011 Pöching, Německo. Nejstarší syn císaře Karla I., poslední následník rakousko-uherského trůnu a český korunní princ. Bojoval proti nacionálnímu socialismu a později proti komunismu. Po roce 1940 přesídlil do USA, kde úzce spolupracoval s rakouskými exulanty, ke kterým náležel i v Praze narozený světoznámý spisovatel Franz Werfel. Až do smrti se angažoval za myšlenku sjednocené Evropy.

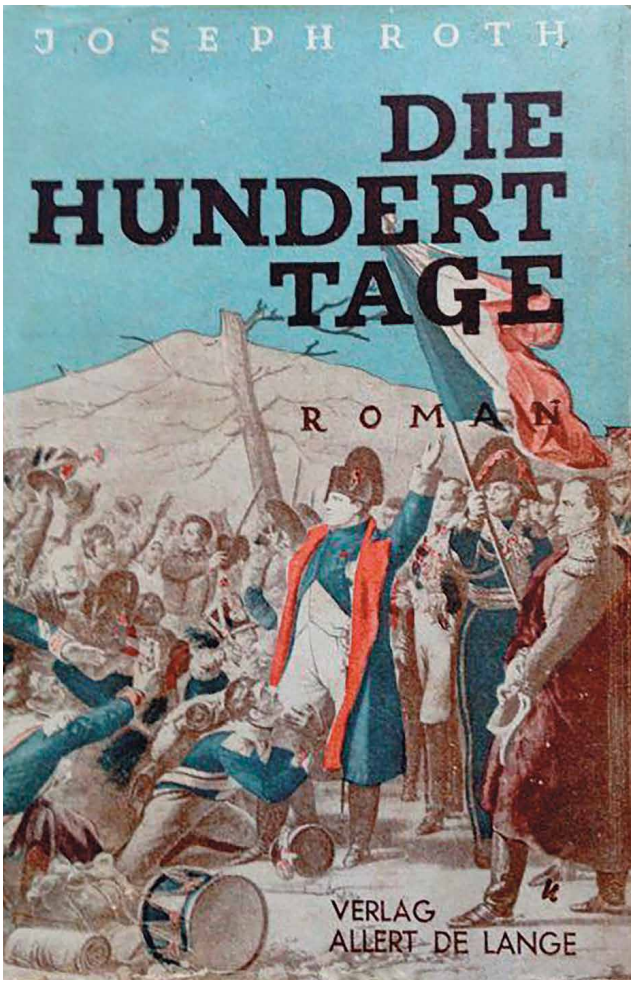

1935

Román *Sto dní* vyšel v holandském nakladatelství Allert de Lange.

Amsterdam před druhou světovou válkou

JOSEPH ROTH

1936

Těžce nemocen (pil už „jen“ víno, nikoliv šnaps) přijal pozvání Stefana Zweiga a odjel v létě do belgického Ostende. Toto setkání popsal ve své knize Volker Weidermann: *Ostende 1936 – Léto jednoho přátelství*. Zde poznal svou poslední lásku, německou emigrantku, spisovatelku Irmgard Keunovou. Navštívil Ottu Habsburského ve Steenokkerzeel v Belgii. Z kdysi „Rudého Josepha“ se stal konzervativní monarchista. V nakladatelství Allert de Lange vyšel román *Zpověď vraha*.

Irmgard Keunová

Loučení s Rothem připadá Zweigovi těžké i lehké zároveň. Teď je svobodnější. Jeho břímě, jeho nejmilejší tíha, jež mu spočívá na bedrech, jeho špatné svědomí, jeho literární svědomí, jeho neúplatný, komplikovaný přítel zůstává v Ostende, zatímco on vyráží do Nového světa. Ano, dal ho dohromady, nechal mu tady peníze, dal do pořádku smlouvy a vůbec mu vnesl do života trochu řádu. Nyní na něho dává pozor Keunová, s níž je Roth šťastný a která s ním hodlá zůstat, přestože se nedaří zadržet jeho ničení, sebezničení, ano, možná je ještě podpořila svým divokým puzením k životu, k psaní, k pití. Svou láskou k němu, k jeho nenávisti, k jeho smutku, k jeho připravenosti padnout, když už svět nebude možné zachránit. Zweig ho, Rotha, opouští, společně s jeho láskou.

Volker Weidermann, *Ostende 1936 – Léto jednoho přátelství*, překlad Tomáš Dimter, Host 2014

JOSEPH ROTH

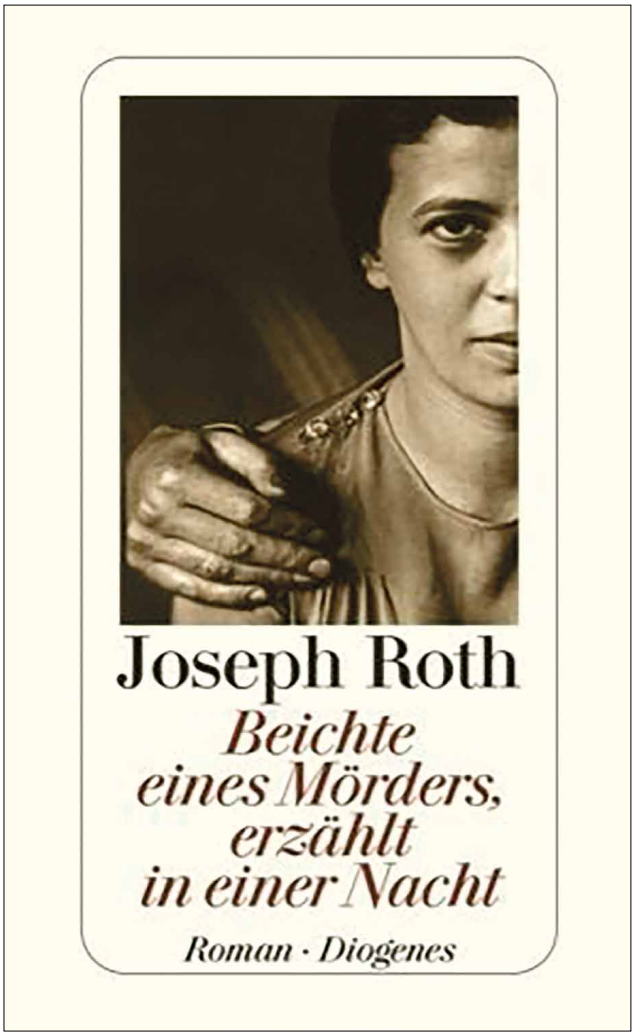

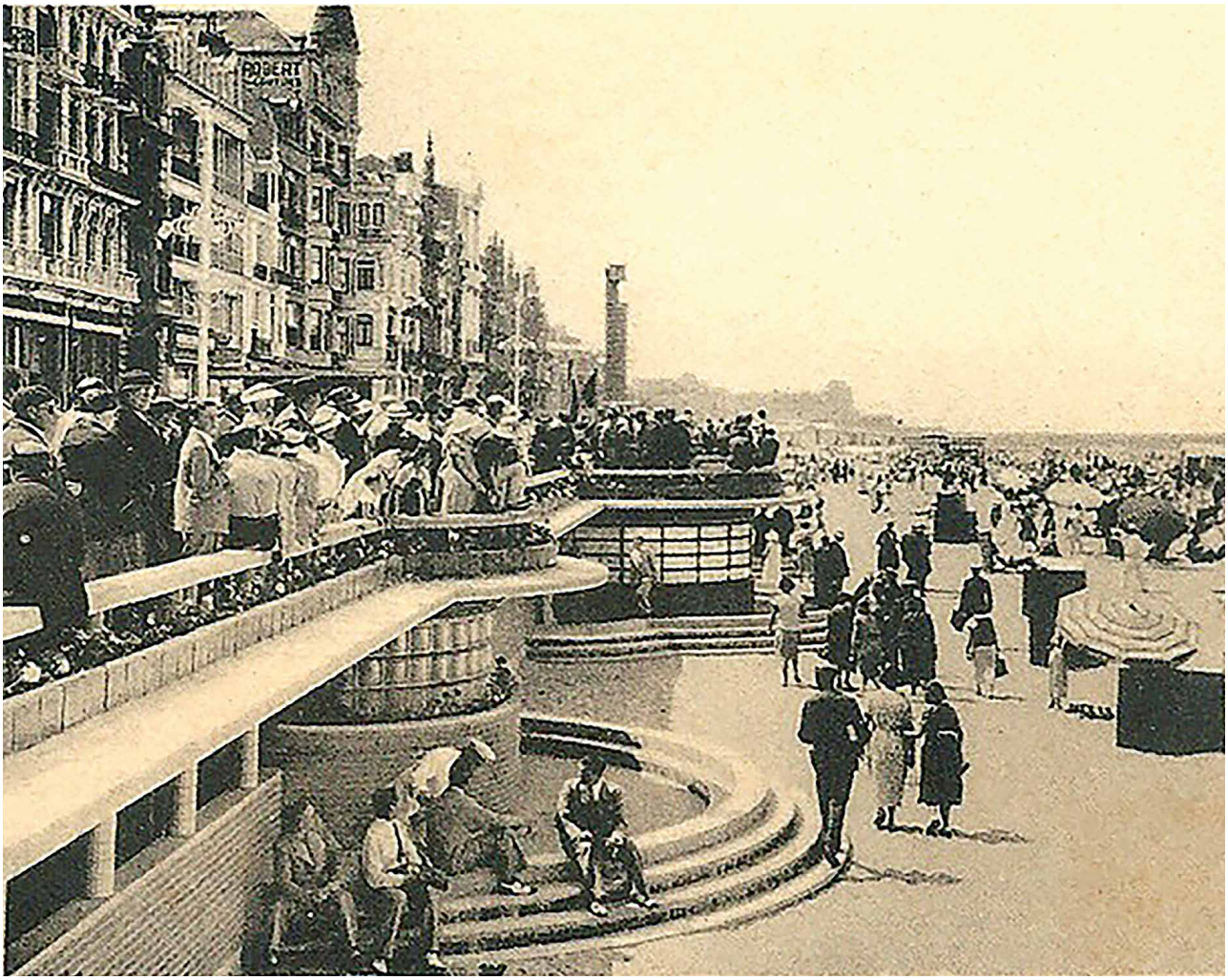

Titulní strana knihy Ostende 1936 – Léto jednoho přátelství
Titulní strana knihy Zpověď vraha
Pohled na pobřeží města Ostende

JOSEPH ROTH

Joseph Roth s přáteli v Café Reynders, Amsterdam, 1936
Pohled na hrad v Steenokkerzeel

JOSEPH ROTH

1937

Na pozvání polského PEN klubu odjel na přednáškové turné do Lvova, Varšavy, Vilniusu. Téma přednášek bylo Víra a pokrok. Doprovázela ho I. Keunová. Léto na pozvání spisovatele Hermanna Kestena trávil opět v Ostende, kde pilně pracoval na svých románech.

Účastníci setkání PEN klubu

JOSEPH ROTH

V Paříži byl zbořen hotel, kde léta pobýval. Přestěhoval se do hotelu de la Poste, kde mu byl sousedem (od března 1938) přítel ze studií, spisovatel a novinář Soma Morgenstern, rovněž emigrant z Vídně.

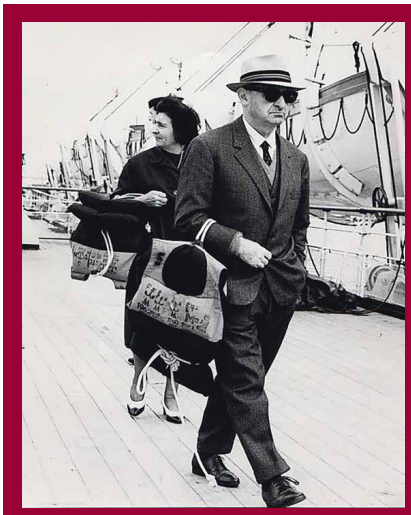

HERMANN KESTEN

1900 Podwołoczyska, Halič – 1996 Basilej. Spisovatel, dramatik, esejista židovského původu, který byl v době hitlerovského teroru donucen opustit Evropu. Z amerického exilu pomáhal pronásledovaným umělcům a spisovatelům. Uspořádal a vydal korespondenci s Josephem Rothem *Dopisy 1911–1939*. Proslavil se sbírkami *Mí přátelé básníci*, *Sami literáti* nebo *Básníci v kavárně*.

SOMA MORGENSTERN

1890 Budzanov u Tarnopole, Halič – 1976 New York. Spisovatel, dramatik, fejetonista, který vyrostl v židovské ortodoxní rodině. Absolvoval Právnickou fakultu na Vídeňské univerzitě. Po anexi Rakouska (1938) nacistickým Německem uprchl do USA. Jeho dílo bylo přeloženo do mnoha světových jazyků. O svém přátelství s Josephem Rothem napsal knihu vzpomínek *Útěk a konec Josepha Rotha*.

Joseph Roth, Albánie, 1927

Joseph Roth

Joseph Roth

1894–1939

Zuzana a Eugen Brikciusovi
zvou na plakátovou výstavu

Joseph Roth
slovem i obrazem,

na kterou poskytly grant
hlavní město Praha, Městská část Praha 1,
Státní fond kultury České republiky
a Spolkové kancléřství ve Vídni.

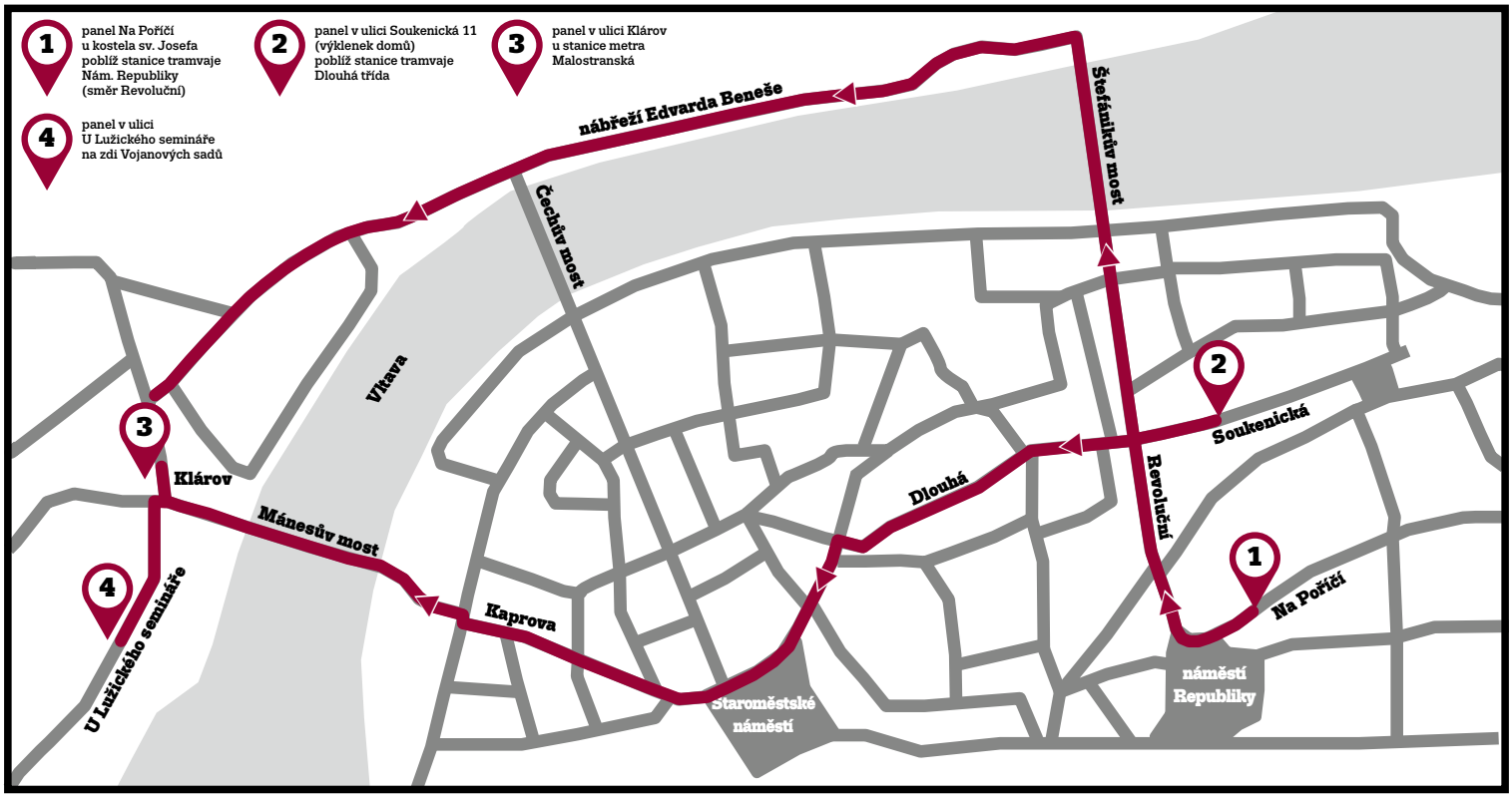

Připravila: Zuzana Brikcius
Grafická úprava: Markéta Jodasová
Celou výstavu si lze prohlédnout na: **www.brikcius.eu**

JOSEPH ROTH

JOSEPH ROTH

Proslulý židovský spisovatel a novinář se narodil v haličském městě Brody u Lvova (1894). Studoval germanistiku a filozofii ve Vídni, kde se oženil s Friederike Reichlerovou (1922). Spolupracoval s nejvýznamnějšími rakouskými a německými periodiky. Dvacet let pravidelně přispíval do prestižního liberárního pražského deníku Prager Tagblatt (1917–1937). Miloval Prahu, o které napsal řadu fejetonů (*Stesk po Praze*). Psal v kavárnách a bydlel v hotelích. Po převzetí vlády nacisty v Německu emigroval do Francie (1933). Světově se proslavil mimo jiné romány *Hotel Savoy*, *Pochod Radeckého*, *Kapucínská krypta*. Jeho dílo bylo přeloženo do všech světových jazyků. Zemřel těžce nemocen v Paříži (1939).

1938

V únoru navštívil Joseph Roth na žádost rakouských legitimistů (monarchisté, kteří viděli záchranu vlasti před nacismem v obnově rakouské monarchie) naposled před smrtí Vídeň. Pokusil se přemluvit kancléře Schuschniga, aby předal moc následovníkovi rakouského trůnu Ottu Habsburskému. Marně.

JOSEPH ROTH

13. března převzal moc v Rakousku bez jakéhokoliv odporu Adolf Hitler a připojil zemi k tzv. třetí říši. Byly zavedeny stejné nacionálně-socialistické zákony, jako už předtím v Německu. Antisemitismus a teror proti jinak smýšlejícím se staly legitimními doktrínami. Ze dne na den ztratili Židé všechna lidská práva, kdo nestačil emigrovat, byl odvlečen do koncentračních táborů. Velká část rakouské židovské populace byla do roku 1945 (do konce druhé světové války) vyvražděna. J. R. promluvil ve francouzském rozhlase o rakouské anexi.

JOSEPH ROTH

Zúčastnil se protestů Svazu německy píšících spisovatelů ve Francii. Pomáhal rakouským emigrantům.
30. září 1938 byla podepsána mnichovská dohoda. J. R. byl zoufalý, cítil, že i jeho konec se blíží. V prosinci vyšel v nakladatelství De Gemeenschap román *Kapucínská krypta*, který navazoval na *Pochod Radeckého*.

Pro formu, jako výmluvu a abych uklidnil matku, jsem se dal zapsat na práva. Samozřejmě jsem nestudoval. Přede mnou se prostíral veliký život, pestrá louka, stěží ohraničená dalekým, předalekým horizontem. Žil jsem ve veselé, ba rozpustilé společnosti mladých aristokratů, oné vrstvy, jež mi kromě umělců byla ve staré říši nejmilejší. Sdílel jsem s nimi skeptickou lehkomyslnost, melancholickou všetečnost, hříšnou nedbalost, hrdopyšnou zádumčivost, všechny známky zániku, jehož příchod jsme tehdy ještě nepozorovali. Nad číšemi, z kterých jsme rozpustile pili, křížila už své kostnaté ruce neviditelná smrt. *J. R.*

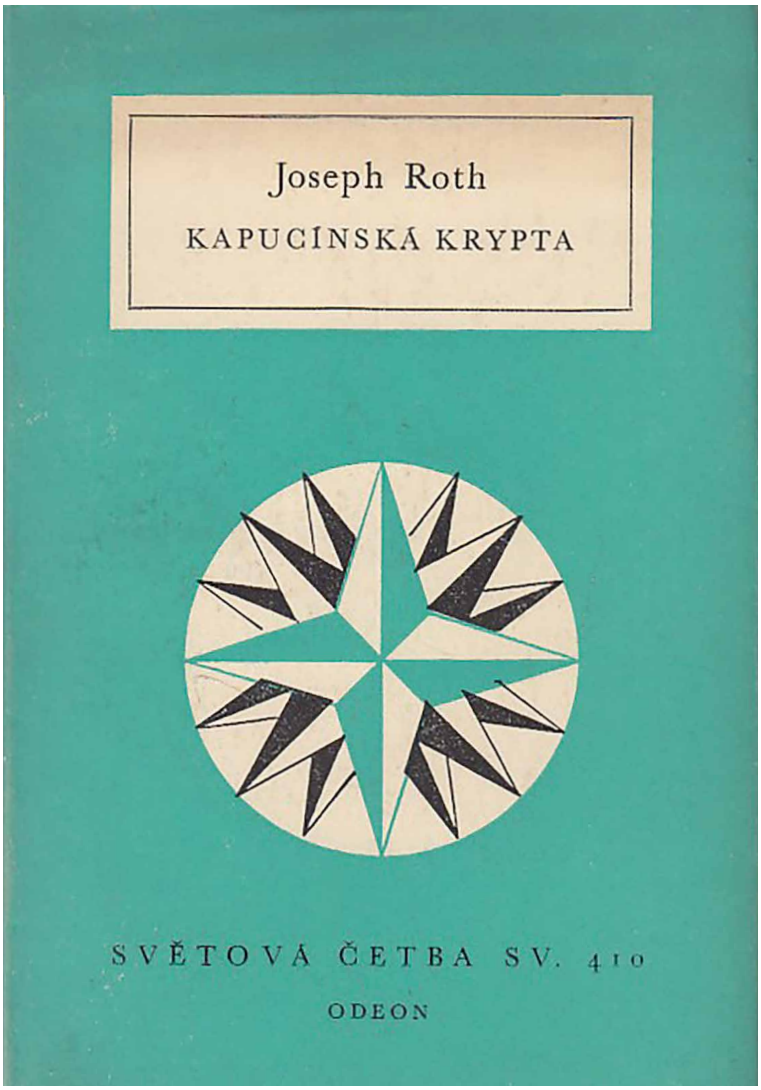

Souborné vydání Rothových spisů vyšlo teprve sedmnáct let po spisovatelově smrti. Je příznačné, že je pořídil jeho mladší generační druh a přítel, norimberský rodák Hermann Kesteny, někdejší literární šéf nakladatelství Gustava Kiepenheuera v Berlíně, v němž vycházely před nástupem fašismu v Německu Rothovy knihy, jeden z nejaktivnějších představitelů soudobé německé literatury, cestovatel, emigrant, vydavatel spisů Heinricha Heina a celé řady literárních antologií a vedle pozoruhodné a rozsáhlé tvorby románové, povídkové, dramatické, polemické i kritické autor literární kroniky Básníci v kavárně (Dichter im Café). A je neméně příznačné, že jedním z prvních německých spisovatelů, kteří toto souborné vydání Rothových spisů roku 1956 veřejně uvítali, je Heinrich Böll, který byl v Rothově úmrtním roce povolán z univerzitní posluchárny na „několikatýdenní vojenské cvičení“, z něhož se vrátil po šesti válečných letech do rozbitého rodného města, do rozdělené a zpustošené vlasti, a kterého dodneška nepřestal zaměstnávat tento nejsilnější prožitek jeho života.

Jitka Fučíková, Doslov, in: J. R., *Kapucínská krypta*, Odeon 1969

JOSEPH ROTH

1939

Pracoval na eseji o Georgesi Clemenceauovi. Stojí při něm přátelé Soma Morgernstern, Ludwig Marcuse, Stefan Fingal a Jean Janés.
11. 3. vystoupil spolu se spisovatelem Franzem Werfelem na protestní manifestaci Ligy za osvobození Rakouska ve Francii pořádané k ročnímu výročí „anšlusu“ Rakouska.

FRANZ WERFEL

1890 Praha – 1945 Beverly Hills, Kalifornie. Světoznámý česko-německo-židovský spisovatel, básník, dramatik a překladatel vyrostl v Praze. V letech 1918–1938 působil ve Vídni. Se svou ženou Almou Mahlerovou emigroval přes Francii do USA.

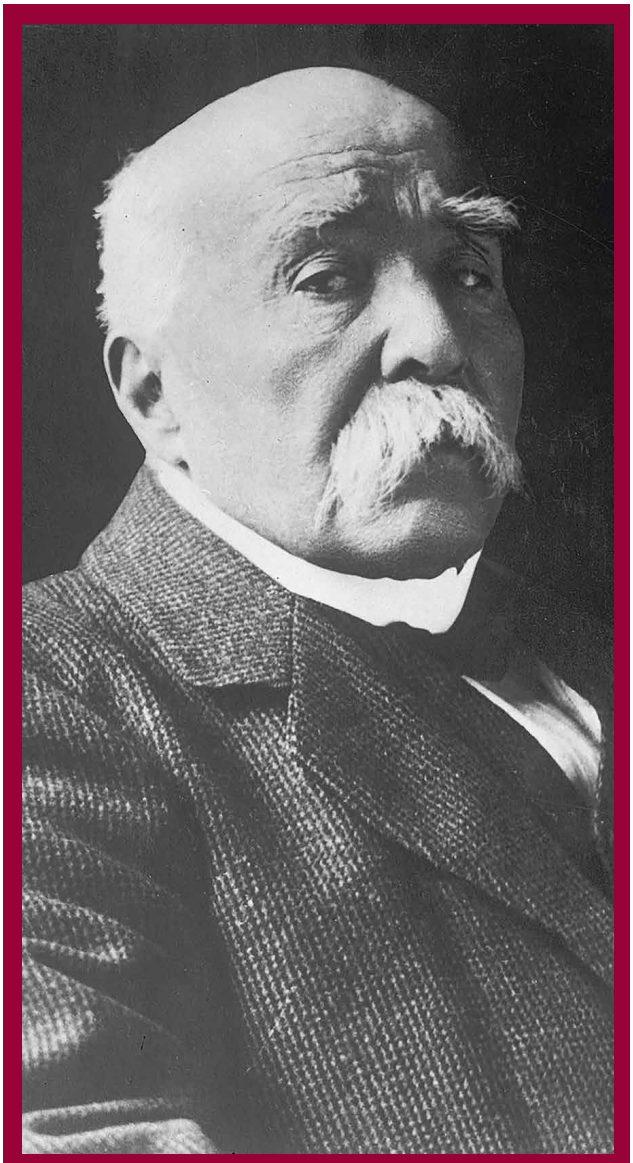

GEORGES CLEMENCEAU

1841 Mouilleron-en-Pareds – 1929 Paříž. Francouzský politik a novinář, který významně ovlivnil politiku Francie během první světové války, byl předsedou vlády v letech 1906–1909 a 1917–1920. Bojoval za očištění křivě obviněného a za velezradu odsouzeného Alfreda Dreyfuse.

15. 3. obsadila hitlerovská vojska Čechy a Moravu,
16. 3. byl vyhlášen říšský protektorát Čechy a Morava.
27. 5. vyčerpán nemocemi a životem zesnul v nemocnici Hopital Necker v Paříži. Poslední kapkou hořkosti mu byla zpráva o sebevraždě jeho přítele spisovatele a dramatika Ernsta Tollera v newyorském exilu.
30. 5. byl pohřben na hřbitově Cimetiére Thiasis. V červnu vyšla novela *O svatém pijanovi* v nakladatelství Allert de Lange, v prosinci *Příběh tisící druhé noci* v nakladatelství De Gemeenschap. Na jaře roku 1940 vyšla novela *Leviatan* v holandském nakladatelství Querido. V červenci téhož roku byla v rámci říšského smrtícího programu nazývaného Eutanazie v rakouském ústavu Hartheim u Lince zavražděna vdova Friederike Rothová.

JOSEPH ROTH

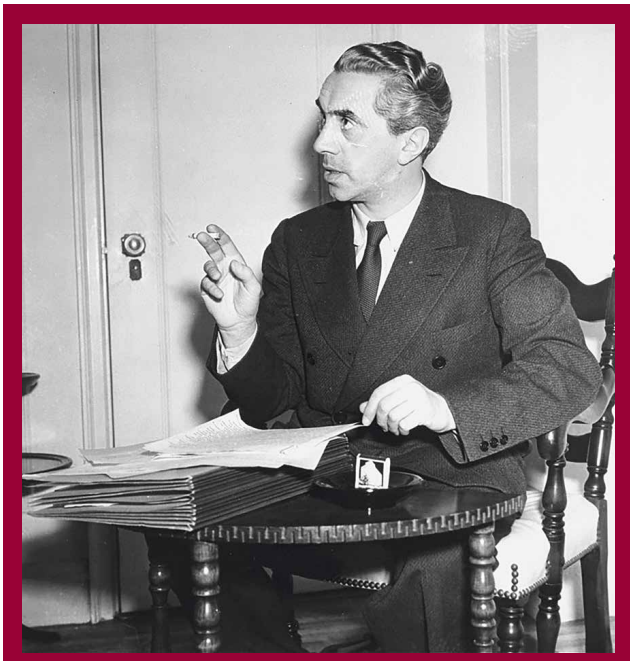

ERNST TOLLER

1893 Szamocin u Poznaně – 1939 New York. Básník, spisovatel, právník. Po otřesných zážitcích z první světové války se stal pacifistou a levicovým politikem. Ve dvacátých letech 20. století byl nejvýznamnějším německým dramatikem. Po roce 1933 byl nucen opustit Německo, nacistickým režimem byl označen jako nepřítel státu číslo jedna.

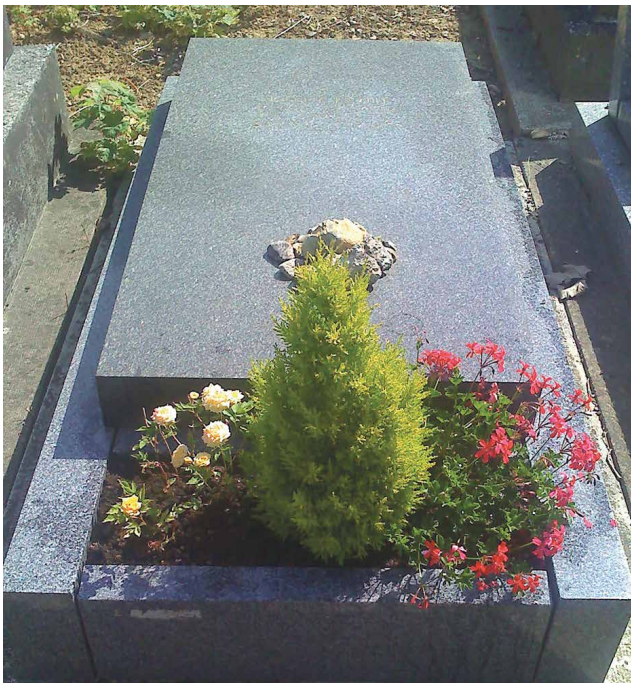

Pro nakladatelství Kiepenheuer& Witsch (1970) připravil k vydání spisovatel a Rothův přítel Hermann Kesten čtyři svazky s pěti sty dopisy z celkem zachovaných pěti tisíc. Geniální vypravěč a slovní ekvilibrista Joseph Roth se dočkal slávy již za svého života. Jeho humanistické dílo bylo přeloženo do všech světových jazyků a noví interpreti je nikdy nepřestali vykládat čtenářům dalších generací.

Cejchmistr Anselm Eibenschütz byl urostlý muž. Bývalý voják. Jako déle-sloužící poddůstojník strávil dvanáct let u jedenáctého dělostřeleckého pluku. Začínal, jak se říkává, od píky. Své úkoly plnil vždy poctivě. A armádu by byl nikdy neopustil, kdyby ho k tomu svou přísností, ano, neúprosností nepřinutila žena.

Oženil se podobně jako téměř všichni déleslouží poddůstojníci. Celé dny nevídají nic než muže, samé muže. Potkávají ženy, ale ty kolem nich pokaždé prolétnou jako vlaštovky. Poddůstojníci se žení rychle, aby takříkajíc ulovili alespoň jednu vlaštovku.

A tak se oženil i déleslouží poddůstojník dělostřelectva Eibenschütz. Vzal si nevýraznou ženu, jak mohl vidět každý. Uniformu odkládal jen velmi nerad, v civilních šatech se necítil dobře. Bylo to asi tak, jako kdybyste nutili hlemýždě, aby opustil ulitu, kterou si čtvrtinu svého šnečího života budoval z vlastních slin, tedy z vlastního masa a krve. Ale většina jeho kamarádů na tom nebyla lépe. Oženili se. Omylem, z osamění, z lásky – co my víme! Všichni své ženy poslouchali. Ze strachu, z dvornosti, ze zvyku či z obav před samotou – co my víme! Zkrátka a dobře, Eibenschütz odešel z armády. Odložil uniformu, milovanou uniformu, a opustil kasárna, milovaná kasárna.

„Kam jdete, bratře," zeptal se usedlý pán.

Muž si ho chvíli prohlížel, pak řekl: „Nevím, že bych měl nějakého bratra, a nevím ani, kam jdu."

„Cestu se vám pokusím ukázat," odpověděl pán. „Ale nesmíte mi mít za zlé, budu-li k vám mít poněkud nezvyklou prosbu."

„Klidně udělám, co budete chtít," kývl trhan.

„Vy se sice, jak vidím, dopouštíte jistých chyb. Ale sám Bůh mi vás staví do cesty. Odpusťte, že to tak říkám – vy určitě potřebujete peníze! Já jich mám přebytek. Mohl byste mi upřímně povědět, kolik potřebujete? Alespoň pro tuto chvíli?"

Zpustlík se na okamžik zamyslel: „Dvacet franků."

„To je jistě příliš malá částka," namítl pán. „Určitě jich potřebujete nejméně dvě stě."

Trhan maličko ustoupil a zdálo se, že upadne. Zůstal však stát, i když se při tom potácel. Pak odpověděl: „Dvě stě franků je mi pochopitelně milejších než dvacet, ale já mám svou čest. Možná mě podceňujete. Vaši nabídku nemůžu přijmout, a to z následujících důvodů: za prvé nemám to potěšení vás znát; za druhé nevím, jak a kdy bych vám peníze mohl vrátit; a za třetí, ani vy mě o ně nemůžete upomínat. Nemám totiž adresu. Každou noc spím pod některým z těchhle mostů. Jak už jsem jednou zdůraznil: i když nemám adresu, svou čest mám."

Leviatan a jiné prózy,
překlad Tomáš Dimter, Mladá fronta 2014

JOSEPH ROTH

JOSEPH ROTH
DIE HUNDERT TAGE
ROMAN
DIE GESCHICHTE VON DER 1002. NACHT
Joseph Roth
Joseph Roth
Das falsche Gewicht
POCHOD RADECKÉHO
KAPUCÍNSKÁ KRYPTA
JOSEPH ROTH
JOSEPH ROTH
TARABAS
INTERNATIONAL BESTSELLER
VOLKER WEIDERMANN
OOSTENDE 1936
STEFAN ZWEIG OG
SOMMER
MØRKET
Joseph
ROTH
Legenda
o svatém pijanovi
Joseph Roth
Beichte
Diogenes
Joseph Roth
THE ANTICHRIST
Joseph Roth
LEVIATHAN
OG ANDRE FORTÆLLINGER